

Kiss Károly:

Európai kudarc, hazai siker

eltérő válságkezelési politikák

Amikor 2011 tavaszán a görög válság tovább súlyosbodott, az Európai Unió létrehozott egy 860 milliárd eurós nagyságú „védőernyőt” az euró védelmére, melyhez a Valutaalap is hozzájárult. 2012 nyárvégén a segélyalapot tovább bővítették: a lehívható hitelek és garanciák kiegészültek a válságba került bankok megmentésére és a gyengélkedő országok államkötvényeinek megvásárlására szolgáló eszközökkel. Az „Európai Stabilitási Mechanizmus” így mintegy 1.100 milliárd euró nagyságú kerettel rendelkezik. A legnagyobb hozzájáruló Németország; nem csak gazdasági erejénél fogva, hanem mert az euró működéséből is ő húzza a legtöbb hasznot. A segélyalapot sokan kritizálták. Egy demokratikus legitimitáció nélkül működő „rossz banknak”, betégbiztosítási pénztár és nyugdíjalap keverékének nevezték, és arra számítottak, hogy a német alkotmánybíróság nem járul hozzá egy ilyen méretű elkötelezettséghez. A karlsruhei testület azonban szabad utat adott a megoldásnak, közte a legvitatottabb eszköznek, a gyengélkedő országok államkötvényei felvásárlásának az Európai Bank által, melyet sokáig maga a német kormány is ellenzett.

Görögországnak még 2010 májusában összeállítottak egy 110 milliárd eurós mentőcsomagot kedvezményes hitelek és garanciák formájában, majd 2012 elején újabb 130 milliárdot kapott. A rendezett államcsőd során leírt adósságokkal együtt Görögország 380 milliárd euró segítségben részesült. A másik legnagyobb kedvezményezett Spanyolország 100 milliárdos mentőcsomaggal. Írországra 85, Portugáliára 78 milliárdot költöttek. Ciprus 10 milliárdja ezekhez a tételekhez képest eltörpül. Hogy érzékeltessük, mekkora összegekről is van szó: Magyarország éves nemzeti terméke nagyjából 100 milliárd eurót tesz ki. (Vagy: a Gyurcsány-kormány idején felvett készletlen hitel euróban számítva kb. 18 milliárd volt.)

Ezek ismeretében még katasztrofálisabb az az eredménytelenség, ami az Európai Unió, a Valutaalap és az Európai Központi Bank válságkezelését kíséri és érthetetlen, milyen alapon szabja meg a „trojka”, hogy Magyarország hogyan hozza helyre gazdaságát, ha ő maguk csak kudarcot kudarca halmoznak. A javasolt, sőt, megkövetelt intézkedéseket jól ismerjük: elbocsátások, bércsökkenés, bérbefagyasztás, a dolgozókat érintő adóemelések, nyugdíjcsökkentés, nyugdíjkorhatár-emelés, szociális segélyek és kedvezmények csökkentése szerepel a menüben. A magyar kormány ezzel szemben a stabilizálás terheit megpróbálta minél nagyobb mértékben a nagyvállalatokra, a külföldi tőkére hárítani.

Tekintsük át a kétféle válságkezelés legfontosabb eredményeit és következményeit. A munkanélküliség Magyarországon 11 százalékos, és ez valamivel jobb az euró-övezet átlagánál. Ezzel szemben Görögországban és Spanyolországban 27 százalékos, Írországon és Portugáliában 15 százalék körüli. (Ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy a hazai, viszonylag kedvező munkanélküliségi mutatót lerontja a foglalkoztatottság alacsony aránya; az EU 65 százalékos átlagával szemben nálunk csak 58 százalék.)¹ Bármennyire is fájdalmas, hogy a fiatalok közel 30 százaléka nincs munkája, Görögországban és Spanyolországban 54-57 százaléka állástalan, Írországon és Olaszországban 35 százalék. Az Orbán-

---

¹ A déli periférián a foglalkoztatás szintje hasonló a miénkhez, de a keleti szomszédos országokban magasabb.

kormánynak sikerült az államadósság szintjét a nemzeti termék 80 százaléka körül stabilizálni, illetve némileg az alá lenyomni. Ezzel szemben – Olaszországot leszámítva – a tárgyalt országok mindegyikében lényegesen nő.

A költségvetési deficit mérséklésében tavaly kiugróan jó eredményt értünk el; a válságzóna 3-6-10 százalékos hiányával szemben 1,9 százalékot. A leggyengébb pontunk a növekedés, de a tavalyi év végi mínusz 2,8 százalékos mélypont még mindig jobb, mint a görög és portugál visszaesés; az olasz és spanyol csökkenés kisebb mértékű volt. A legújabb eredmény pedig, mivel trendváltást jelez, reményt kelt; az EU prognózisához hasonlóan, amely szerint a vizsgált országok közül csak Írország előz majd meg minket növekedésben.

A hazai gazdasági stabilizálás tehát – az adatok tanúsága szerint – egyértelműen sikeresebb, mint amire az EU képes a déli periférián és Írországban, holott hatalmas összegeket töm e süllyedő hajókba. Felmerül azonban egy olyan körülmény, amely mindezt kétségbe vonja. A kérdés így hangzik: Mi az ára az Orbán kormány „unorthodox” gazdaságpolitikájának? Nem kerül-e túl sokba az államkötvényeinkre fizetett magas kamatok és árfolyamromlás formájában? És nem riasztja-e el a külföldi vállalatokat és a potenciális befektetőket?

A tízéves magyar állampapírok után fizetett kamatok kétségtelenül magasak voltak. Az elmúlt egyéves időszak során ugyan 9 százalékról 6-ra mérséklődtek, de ez 2-3 százalékponttal még mindig magasabb, mint az összehasonlított országoké (Görögországot kivéve). A gazdaság iránti bizalmat fejezi ki az adósságtörlesztési kockázati felár indexe. Jelezve az Orbán-kormány iránti bizalmatlanságot, és az abból következő többlet-költségeket, ez a mutató az ötéves állampapírok esetében a kezdeti 170 pontról 2012 elején 700 fölé emelkedett, majd öszre 250-re süllyedt, és azóta akörül van. Ez ugyanaz a szint, amin a déli periféria (a görögök kivételével) és Írország állnak. Általánosságban azt mondhatjuk, hogy Magyarország a magasabb hitelkamatok miatt majd a törlesztés időszakában fogja megfizeti különútjának költségét. De ugyanakkor elkerülte a válságot, ami nem sikerült a déli perifériának, és amire minden bizonnal sor került volna, ha nem a saját útját járja. Hogy miben is nyilvánult volna meg ez a válság? Abban, hogy a sok száz milliárd forint, nagyvállalatokra, külföldi tőkére kirótt különadót a lakosságnak kellett volna megfizetnie. Ezek egy részét ugyan a nagyvállalatok közvetve visszahárítják a lakosságra, de csak egy részét! Kétségtelen, hogy időnként az árfolyamromlás is okozott veszteséget a lakosságnak és az importőröknek, de az exportálók profitáltak belőle.

Fogasabb kérdés, hogy a külföldi tőkét nem rémisztik-e el a különutas megoldások. A beruházási ráta a nemzeti termék 16 százalékára süllyedt, ami riasztó adat, hiszen alatta van az egyszerű újrapótlási szükségletnek. A kedvezőtlen fejleményeknek azonban más oka is lehet. A banki tőkekivonás például nem magyar sajátosság. 2011 végi, 2012 eleji adatok szerint az íroszági bankokból a nemzeti termék 46,6 százalékának megfelelő összeget vontak ki! Görögországban és Portugáliában ez 24 százalék körüli volt, Magyarországon és Spanyolországban pedig 14 százalék. A magyar kormány – stratégiai megállapodások formájában – céltudatosan törekszik arra, hogy a termelő és munkát adó külföldi beruházóknak biztos feltételeket teremtsen. (És az is elképzelhető, hogy egyes esetekben a terhek a külföldi tőke kiszorítását célozzák.) A legújabb kedvező fejlemények – a visszaesésből növekedésbe váltás, a túlzottdeficit-eljárás megszüntetése, a csekélyke költségvetési hiány, az államadósság csökkenésével együtt – oly mértékben megnövelik a befektetői bizalmat, hogy a tőkebeáramlás megoldhatja a beruházási problémát. És a Nemzeti Bank új hitelpolitikája is hozzájárul majd a beruházási deficit felszámolásához.

Elemzésünk hiányos lenne, ha az összevetést nem egészítenénk ki a kelet-európai dimenzióval. A kép ekkor megváltozik. A munkanélküliség tekintetében ugyan csak Csehország áll jobban, és a költségvetési hiány mérséklésében is élen járunk, de a növekedési mutatók – a legújabb kedvező fejleményt leszámítva – eddig mindenhol jobbak voltak. Csehország, Lengyelország és Szlovákia kevesebb kamatot fizet az államkötvények után, lényegesen kevesebbet. A magyar államadósság kockázati felára az Orbán-kormány színrelépése óta a szomszédos országokban végig alacsonyabb volt. Kevesebb volt a banki tőke kivonás is. A versenyképességi rangsorban 2001-ben még Magyarország vezetett, de azóta folyamatosan hanyatlik. Hogyan értékeljük ezeket az adatokat? Először is, szomszédaink nem voltak válságban, tehát ebből a szempontból az összevetés funkciótlan. Nem kellett olyan gondokkal bajlódniuk, mint például a devizahitelek megsegítése. És hogy miért nincsenek válságban? Azért, mert adósságállományuk a 40 és 55 százalék közötti sávban van. Azért, mert nemzeti bankjaik nem akadályozták a hitelezést. Az adósságfinanszírozás sokkal kevésbé terheli meg költségvetésüket – miközben esetünkben az a legnagyobb kiadási tétel.

Egy újabb biztató adat: soha nem érkezett Magyarországra akkora mennyiségű működő tőke, mint tavaly, és a nemzeti termékhez viszonyított arányát tekintve is régiós csúcstól döntöttünk. Ismerjük el: a magyar válságkezelés invenciózus sikertörténet!

Bp, 2013 június 3.

a szerző közgazdász

Megjelent a Magyar Nemzet 2013. június 14-i számában.

Utóirat:

Egy ideje már (kb. egy éve) véleményeltérés alakult ki az IMF és a Bizottság között; míg a németek dominálta Bizottság a szigorú költségvetési politikához ragaszkodik, és azt tekinti a stabilizálás és a növekedés feltételének, az IMF azt éppenséggel a növekedés gátjának tartja. Egy most megjelent vaskos IMF-tanulmány a görög válság kapcsán mutatja be a költségvetési hiánycél értelmetlen követésének drasztikus hatását a gazdaságra; a növekedésre és a munkanélküliségre. (Lóránt Károly: Lagarde őszi beszéde. Egy hét Európában. Magyar Nemzet, 2013. jún. 10.)